

Анотації

Розглянуто організаційну побудову недержавного сектора, діяльність якого сприяє зниженню рівня корупції в державі. Проаналізовано новели в антикорупційному законодавстві, що спрямовані на підвищення ефективності діяльності цього соціального інституту.

Рассмотрено организационное устройство негосударственного сектора, деятельность которого оказывает воздействие на снижение уровня коррупции. Проанализированы новеллы антикоррупционного законодательства, которые направлены на повышение эффективности деятельности рассматриваемого социального института.

The organizational structure of non-governmental sector, which activity influences on the decrease of corruption level is researched. The innovations of the anti-corruption legislation directed on increasing the efficiency of the observed social institute's activity are analyzed.

УДК 342.511

А. Ю. КОЖЕВНИКОВ,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІМУНІТЕТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Згідно зі ст. 102 Конституції України Президент України є главою держави і виступає від її імені. Зазначене положення Основного Закону України приводить науковців до висновку, що глава держави формально посідає найвище місце у структурі державних інститутів і водночас здійснює представництво самої держави в цілому. З іншого боку, главу держави розглядають як один із вищих органів держави [1, с. 223]. Йому відводиться стабілізуюча роль у державному механізмі, на якого покладається завдання забезпечити функціонування різноманітних структур державного механізму в режимі співпраці, а не конфронтації.

Зазначений статус глави української держави, який характеризується, з одного боку, багатоглядністю та концентрацією у нього важливих владних важелів, з іншого – обранням Президента України безпосередньо народом і наявністю у нього так званого «загальнонародного мандату», вимагає закріплення за ним системи гарантій, обмеження підстав відповідальності та ускладнення процедур притягнення його до відповідальності. «Характер завдань, що стоять перед Президентом України, широкий спектр повноважень і висока політична відповідальність глави української держави обумовлюють необхідність створення чіткої системи гарантій президентської діяльності», – справедливо підкреслює український науковець С. Г. Серьогіна [2, с. 217].

Дослідженням гарантій як важливого чинника конституційно-правового статусу Президента України, що забезпечують належне

виконання покладених на главу української держави завдань, створення йому відповідних умов праці, займалися Ю. М. Тодика, В. Д. Яворський, О. Н. Ярмиш, В. О. Серьогін, С. Г. Серьогіна, С. Г. Волкотруб та ін. У той же час поза увагою зазначених науковців залишилася характеристика імунітету Президента України, який у системі юридичних, організаційних та матеріально-технічних гарантій діяльності глави держави посідає чи не найбільш пріоритетне місце. Тому метою нашого дослідження є аналіз чинного законодавства, яке регулює імунітет Президента України.

Імунітет глави української держави визначений ст. 105 Основного Закону, що проголошує: «Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону. Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту».

Як бачимо, власне, в Основному Законі держави імунітет глави української держави визначений без конкретних параметрів, короткою формулою; не деталізовано, в чому саме полягає недоторканність Президента України. У той же час відсутність матеріальних норм вітчизняного законодавства, які б деталізували імунітет глави держави, а також процесуальних норм, що б регламентували порядок позбавлення Президента України недоторканності,

ставити на порядок денний ряд питань. Українські науковці, на наш погляд, досить справедливо порушують питання про те, що в Конституції України доцільно деталізувати, в чому саме полягає недоторканність. Як зазначає С. Г. Волкотруб, якщо звернутися до суто юридичних аспектів проблеми імунітету саме Президента України, то слід відзначити, що Кримінальний кодекс України не робить ніякого винятку для Президента України, із чого випливає, що його приписи є однаково обов'язковими для всіх громадян України, в тому числі для Президента України, яким може бути лише громадянин нашої держави (ч. 2 ст. 105 Конституції України). Таким чином, дана посадова особа підлягає кримінальній відповідальності в разі вчинення злочину. Далі цей науковець говорить про те, що варто було за прикладом проекту Конституції України, винесеному Верховною Радою України на все-народне обговорення 1 липня 1992 р., де у ст. 177 було передбачено, що «на особу Президента поширюється парламентська недоторканність, встановлена ст. 132 цієї Конституції», уточнити межі імунітету глави української держави [3, с. 232]. Ми вважаємо таку позицію цілком раціональною. Адже все-таки сьогодні імунітет глави української держави розкривається через урегульований законодавством України імунітет народних депутатів України. З цього випливає, що Президент України на час виконання своїх повноважень не підлягає арешту, затриманню, обшуку; проти нього не можуть бути застосовані заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та зброя. Імунітет глави держави поширюється і на його житло, службові приміщення, багаж, листування, особисті та службові транспортні засоби, використовувані ним засоби зв'язку та на документи, що належать йому. Притягнення Президента України до кримінальної відповідальності можливе лише після закінчення терміну його повноважень або дострокового припинення його повноважень у порядку імпічменту.

Однак в основі такого розуміння імунітету глави української держави лежить застосування аналогії закону, під якою розуміють специфічний спосіб прийняття юридично значущого рішення у разі прогалин у законодавстві, що стосуються відповідного конкретного випадку. Таке рішення приймають на основі закону, яким регулюються аналогічні чи близькі змістом суспільні відносини. У той же час застосування аналогії закону не є довільним і ґрунтується на певних принципах прийняття

рішення: у межах повноважень органу правозастосування; за процедурою і у формі, які встановлені законом; відповідно до змісту закону; на основі знань про юридичні факти, передбачені гіпотезою норми застосування закону. А у сфері кримінального та адміністративного права аналогія закону взагалі не допускається, і ця заборона має на меті зменшити ймовірність порушення прав громадян під час їх притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності [4, с. 105].

На нашу думку, зазначена причина повинна бути підставою для обмеження використання аналогії закону і щодо вирішення питання недоторканності Президента України. Також не слід залишати поза увагою, що за допомогою аналогії закону орган правозастосування прогалин у законодавстві не усуває, а лише долає їх, і застосування закону за аналогією є сигналом для законодавця щодо необхідності усунення таких прогалин. Щодо цього виникає питання: чи можна застосовувати аналогію закону, якщо статус суб'єктів різняться? Адже використання аналогії закону можливе тільки тоді, коли ознаки розглядуваного випадку та ознаки, передбачені нормою права, що використовується для застосування аналогії, характеризуються істотною схожістю, яка поширюється на такі ознаки, які мають принципове значення, а відмінності не стосуються сутності явища [5, с. 57].

На нашу ж думку, параметри недоторканності Президента України та вітчизняних парламентаріїв не зовсім збігаються: імунітет Президента України, виходячи з його статусу глави держави, має бути ширшим за імунітет народного депутата України. Адже наслідки позбавлення такого імунітету різняться – позбавлення недоторканності народного депутата України не має суттєвого впливу на функціонування та роботу Верховної Ради України, в той час як позбавлення недоторканності Президента України призводить до певної нестабільності у державі, вносить дисбаланс у функціонування всього механізму державної влади і негативно відображається на міжнародному авторитеті самої держави, підриває її роль як надійного партнера. С. Г. Серьогіна з цього приводу зазначає, що неможливість притягнення Президента України до відповідальності впливає із самої сутності цього державного інституту, оскільки він є уособленням держави, а всі судові рішення виносяться від імені держави. Відповідальність глави держави у цьому випадку розглядалася

б як самосуд [2, с. 218]. Російські дослідники статусу Президента Російської Федерації теж дотримуються цієї позиції і стверджують, що обсяг недоторканності глави держави не може бути вужчим за обсяг недоторканності депутата; більш того, він має бути ширшим за комплекс під назвою «недоторканність депутата» (так само як і інших осіб, що наділені імунітетом) [6, с. 456].

Усе це приводить до висновку про правову неврегульованість даного питання вітчизняним законодавством, про його невизначеність і нагальну потребу внесення змін до Конституції України щодо уточнення недоторканності глави держави, про розробку та прийняття Верховною Радою України Закону України «Про Президента України», в якому належним чином було б визначено й правові межі імунітету глави української держави.

Сьогодні ж Президент України може бути притягнутий до кримінальної відповідальності лише після закінчення терміну його повноважень або ж дострокового припинення його повноважень у порядку імпічменту. Що ж до останнього, то, як справедливо відзначає В. О. Лучин, звільнення з посади слід розглядати як конституційний принцип, відповідно до якого будь-яка посадова особа може бути достроково звільнена з обійманої конституційної посади у разі порушення Конституції і законів, а в рамках однієї гілки влади і в разі неналежного виконання своїх обов'язків. При цьому відставка, усунення конституційних діячів від обійманих посад – доволі сувора санкція, оскільки завжди означає не тільки позбавлення мандата на керівництво, а й позбавлення довіри народу, тому важливо не зловживати і не нехтувати зазначеною санкцією на практиці [7, с. 368].

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 108 Конституції України повноваження Президента України припиняються достроково у разі його усунення з поста в порядку імпічменту. Стаття 111 Основного Закону уточнює, що Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Питання про усунення глави держави з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування парламент створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома

третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України. Рішення про усунення глави держави з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України й отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких обвинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Як бачимо, вітчизняна практика державотворення ґрунтується на тому, що спочатку вирішується питання про усунення глави держави з посади, а потім – про його кримінальну відповідальність. При цьому спеціалістами-державознавцями, які займаються дослідженням імунітету глави держави, зокрема російським вченим В. І. Руднєвим, справедливо відзначається: «Звичайно ж, за наявності в діях будь-якої особи ознак злочину їй повинно бути пред'явлене обвинувачення. Можливо, що стосовно Президента РФ це не завжди повинно бути пов'язано з усуненням з посади, а може тягнути для нього інші наслідки, наприклад, призупинення президентських повноважень на період розслідування й розгляду справи. Можливо, могли б бути передбачені більш короткі строки розслідування, розгляду справи. Призупинення повноважень саме по собі не є підставою для усунення Президента РФ з обійманої посади... Ніде не встановлюється, що якщо стосовно Президента РФ висувалося обвинувачення й воно було відхилене, то це обвинувачення з урахуванням строку давності може бути пред'явлене йому і після закінчення строку його повноважень» [8, с. 59].

Інший російський науковець – А. Кибальник – зазначає, що наявність імунітету має розглядатися як нереабілітуюча ознака звільнення від кримінальної відповідальності. У зв'язку з цим слід обговорити співвідношення імунітету і строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Припинення дії імунітету у зв'язку із втратою особою особливого юридичного статусу означає можливість настання кримінальної відповідальності лише за умови дотримання строку давності. Лише його закінчення «реабілітує» злочин і злочинця. Звільнення від відповідальності за причиною наявності імунітету не може, як і інші нереабілітуючі обставини, вважатися підсумковим

рішенням, що знімає з особи всі правові наслідки вчиненого. Якщо строк давності скінчився, за загальним правилом не може наставати і кримінальне переслідування [9, с. 34–35].

Не слід залишати поза увагою і той важливий факт, що ст. 111 Основного Закону не досить точно визначає склад злочинів, за вчинення яких Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпідменту – у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Мається на увазі, по-перше, що проблематичним є трактування терміна «інший злочин». Стаття 12 чинного Кримінального кодексу України класифікує злочини залежно від ступеня тяжкості на злочини невеликої тяжкості (за які передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років або інше, більш м'яке покарання), злочини середньої тяжкості (за які передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років), тяжкі злочини (за які передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше десяти років), особливо тяжкі злочини (за які передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років або довічне позбавлення волі). Буквальне трактування ст. 111 Конституції України приводить нас до висновку, що Президент України може обвинувачуватися у всіх злочинах, у тому числі невеликої та середньої тяжкості.

Світова практика ґрунтується на такому ж підході. Наприклад, президент Кіпру згідно зі ст. 45 Конституції не підлягає будь-якому кримінальному переслідуванню протягом терміну своїх повноважень, окрім двох випадків: по-перше, його можна притягнути до кримінальної відповідальності за державну зраду; по-друге, можна засудити за будь-який вчинок, що безчестить чи морально ганьбить главу держави. Конституція США (розділ 4 ст. 2) проголошує, що президент, віцепрезидент та усі цивільні особи Сполучених Штатів усуваються з посади, якщо при обговоренні імпідменту вони будуть визнані винними у зраді, хабарництві чи інших тяжких злочинах і проступках. Відповідно до п. а ч. 1 ст. 67 Конституції Республіки Гамбія президент звільняється з посади за зловживання владою, злісне порушення присяги на вірність республіці, а також за будь-яке інше порушення. Основний Закон ФРН закріплює, що федеральному президенту може бути пред'явлено обвинувачення в умисному порушенні ним конституції або ж будь-якого іншого федерального закону (ч. 1 ст. 61).

У той же час у Вірменії президент може бути усунутий з посади за державну зраду або інший тяжкий злочин (ст. 57 Конституції). Конституція Республіки Білорусь також передбачає можливість дострокового припинення повноважень президента у разі вчинення ним державної зради або іншого тяжкого злочину (ст. 88). Аналогічно у ст. 93 Конституції Російської Федерації визначено, що президента може бути усунуто з посади на підставі висунутого Державною Думою обвинувачення у державній зраді або іншому тяжкому злочині.

Вважаємо, що конституційний досвід західних країн у регулюванні підстав усунення глави держави з посади більш досконалий, оскільки він, по-перше, чіткіше їх визначає (здебільшого це державна зрада (Італія, Мексика, США); у Словаччині, Чехії та Франції це єдина підстава), по-друге, акцентує увагу на тому, що президент притягається до відповідальності за будь-яке правопорушення, у тому числі й незначне. Тобто український законодавець, закріпивши ст. 111 Основного Закону, що Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпідменту в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину, в цьому плані наблизився до західноєвропейських стандартів.

Слід акцентувати увагу на тому, що з реалізацією ст. 111 Основного Закону України виникали деякі проблеми теоретичного характеру, пов'язані з роллю Верховного Суду України у процедурі імпідменту, а саме аспект, у якому слід розглядати висновок Верховного Суду про те, що діяння, в яких обвинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину, зокрема чи визнається ним глава держави злочинцем за вказаним висновком.

Намагаючись вирішити цю проблему, 47 народних депутатів звернулися за роз'ясненням до Конституційного Суду України, який 10 грудня 2003 р. виніс рішення № 19-рп, де зазначив, що конституційна процедура розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпідменту здійснюється без порушення проти нього кримінальної справи. Тим самим проблема стосовно офіційного визнання глави держави злочинцем зникла. Проте існує проблема іншого характеру. Як пише А. М. Ковальов, відсторонення Президента Російської Федерації від посади на підставі обвинувачення, підтвердженого висновками Верховного Суду Російської Федерації, ще не означає,

що в майбутньому він обов'язково буде визнаний судом винним у вчиненні злочину, оскільки висновок Верховного Суду Російської Федерації, що підтверджує обвинувачення, – це ще не чинний вирок компетентного суду. Тому можлива ситуація, коли відсторонений від посади экс-президент буде визнаний судом не винним у вчиненні злочину, звинувачення в якому було формальною підставою для усунення його з посади. І оскільки экс-президент не буде відновлений у посаді, виявиться, що відсторонення відбулося без причин юридичного характеру [10, с. 34–35].

Існує саме такий зарубіжний досвід, коли 6 квітня 2004 р. сейм Литви відправив у відставку главу держави на підставі рішення Конституційного суду, який 31 березня визнав президента Р. Паксаса винним у трьох порушеннях Конституції. 13 грудня 2005 р. розширена колегія Верховного Суду Республіки Литви визнала Р. Паксаса не винним у вчиненні інкримінованих йому злочинів, однак унаслідок відсутності в конституційному законодавстві Литви норм, присвячених інституту поновлення (реставрації), його не було відновлено у посаді.

Наявність таких випадків свідчить про те, що потрібно законодавчо забезпечити вітчизняного главу держави від подібних ситуацій, з одного боку, підвищивши таким чином його правовий захист, з іншого, – щоб при цьому не допустити ситуації абсолютної безвідповідальності Президента України.

На наш погляд, виходом із цієї ситуації буде уточнення ст. 111 Конституції України положенням про те, що **Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі визнання його винним у вчиненні ним державної зради або іншого злочину.**

Таким чином, висновок Верховного Суду про те, що діяння, в яких обвинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину, повинен отримати іншу правову природу. Безумовно, він не повинен являти собою вирок (такий вирок має виноситися судом тільки після оголошення імпічменту главі держави), однак у ньому має чітко даватися правова оцінка дій Президента України. Це потрібно і для того, щоб Верховна Рада України після отримання зазначеного висновку з якихось політичних причин (мотивів) не відмовилася розглядати питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Саме усунення глави держави з поста в порядку імпічменту має розглядатися

заходом конституційно-правової відповідальності, який виражається у достроковому припиненні його повноважень у зв'язку із вчиненням певного правопорушення (певних правопорушень).

На нашу думку, було б доцільно запровадити у вітчизняну практику державотворення з одночасним внесенням змін до Конституції України **інституту припинення президентських повноважень на період розслідування та розгляду справи.**

Системний аналіз норм Конституції України приводить нас до висновку, що в період виконання своїх повноважень глава держави наділений надто широким імунітетом, коли він не може притягатися до адміністративної відповідальності (у тому числі й тієї, що накладається в судовому порядку), бути заарештованим, підданим обшуку, допиту, особистому огляду тощо. У літературі досить справедливо порушується питання, що президенти з такими повноваженнями й імунітетом стають потенційно небезпечними для суспільства, що недоцільно наділяти главу держави такими широкими межами правового імунітету, і запропоновано заходи до його обмеження [7, с. 369] та спрощення процедури притягнення глави держави до відповідальності.

Цілком поділяємо позицію цих науковців. Вважаємо, що в будь-якому суспільстві, державі має існувати загальний формальний принцип надання імунітету певним посадовим особам (у тому числі й главі держави). Проте обсяг надання такого правового захисту повинен відповідати ролі цих осіб у житті суспільства та держави, а не перетворюватися на особисті привілеї. На наш погляд, зазначеного критерію достатньо для того, щоб законодавчо визначити міру недоторканності і невідповідальності вищих посадових осіб. З огляду на це варто або ж дещо спростити процедуру притягнення Президента України до відповідальності, або ж, можливо, слід конституційно закріпити і такий спосіб дострокового припинення повноважень Президента України, як **відкликання народом**. Закріплення на конституційному рівні такої підстави дострокового припинення повноважень глави держави гарантуватиме реальність ст. 5 Конституції України, що проголошує: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування ... Ніхто не може узурпувати державну владу» [11].

Не можна залишати поза увагою, що в нашій

країні існує проблема відповідальності глави держави, і політичні реалії останніх років включають факти безвідповідальної поведінки окремих наших президентів. Тому сьогодні конче потрібно максимально ввести у правові межі діяльність глави української держави, наділеного достатньо широкими владними повноваженнями, запровадити такий порядок притягнення його до юридичної відповідальності, який би відповідав конституційному принципу рівності всіх перед законом і судом. У той же час зазначений порядок у рамках побудови правової держави не повинен стати знаряддям політичної боротьби, а має гарантувати стабільність і правопорядок у країні, її демократичний розвиток на засадах народовладдя, поділу державної влади, верховенства права, визнання людини найвищою соціальною цінністю тощо.

З огляду на це і враховуючи, що на сьогодні в Україні немає єдиного закону, яким би регулювався механізм реалізації конституційних приписів статусу глави української держави, вважаємо, що існує гостра потреба в прийнятті спеціального Закону «Про Президента України». У ньому, окрім інших питань, які стосуються правового становища глави держави (права, обов'язки, санкції за конституційні делікти), слід детально врегулювати механізм притягнення Президента України до відповідальності, конкретизувати процедури дострокового усунення його з посади, уточни-

ти межі правового імунітету. При цьому, на наш погляд, обґрунтованим буде, по-перше, поширити принцип невідповідальності на політичну діяльність глави держави, не пов'язану з правопорушеннями. Це буде становити певну гарантію незалежності Президента України у здійсненні належних йому повноважень, гарантію від тиску з боку будь-яких політичних сил. Що ж стосується традиційних видів відповідальності – кримінальної та адміністративної, то вважаємо, що за ці види правопорушень Президент України повинен нести відповідальність. По-друге, слід визначити часові межі правового імунітету глави держави терміном виконання обов'язків Президента України, а не пожиттєво. Що ж стосується экс-президентів України, то імунітет щодо них не повинен стати їх пожиттєвим привілеєм. Його межі повинні бути такими, щоб, з одного боку, забезпечити діючому Президенту України гарантії правового захисту після закінчення терміну його повноважень; з іншого – не порушувати конституційний принцип рівності всіх громадян України перед законом і судом. Це приводить до висновку, що межі правового імунітету колишніх экс-президентів не можуть перевищувати межі правового імунітету діючого глави української держави і що імунітет повинен поширюватися тільки на дії Президента України, пов'язані з виконанням ним своїх повноважень.

Література

1. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : підручник / В. М. Шаповал. – К. : АртЕк, 2000. – 326 с.
2. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні : монографія / С. Г. Серьогіна. – Х. : Ксилон, 2001. – 248 с.
3. Волкотруб С. Г. Кримінально-процесуальний аспект імунітету Президента України / С. Г. Волкотруб // Університетські наукові записки : часопис Хмельницького ун-ту управління та права. – 2005. – № 1–2 (13–14). – С. 231–236.
4. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 1. А–Г / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – 672 с.
5. Алексеев С. С. Общая теория социалистического права. Вып. 4. / С. С. Алексеев. – Свердловск, 1966. – 360 с.
6. Научно-практический комментарий к Конституции Российской Федерации / [отв. ред. В. В. Лазарев]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М., 2001. – 976 с.
7. Лучин В. О. Конституция Российской Федерации. Проблемы реализации / В. О. Лучин. – М., 2002. – 412 с.
8. Руднев В. И. Иммуниеты в уголовном судопроизводстве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В. И. Руднев. – М., 1997. – 189 с.
9. Кибальник А. Иммуниет как основание освобождения от уголовной ответственности / А. Кибальник // Российская юстиция. – 2000. – № 8. – С. 34–35.
10. Конституция Российской Федерации: Проблемный комментарий / [отв. ред. В. А. Четвернин]. – М., 1997. – 534 с.
11. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Надійшла до редколегії 17.11.2009

Анотації

Проаналізовано сучасний стан законодавчого врегулювання правового становища Президента України в частині наявних гарантій забезпечення належної реалізації наданих йому повноважень, складником яких є імунітет глави держави. Досліджено сучасний стан законодавчого врегулювання імунітету Президента України та запропоновано заходи до його вдосконалення.

Проанализировано современное состояние законодательного урегулирования правового положения Президента Украины в части существующих гарантий обеспечения должной реализации данных ему полномочий, составляющей которых выступает иммунитет главы государства. Исследовано современное состояние законодательного урегулирования иммунитета Президента Украины и предложены меры по его усовершенствованию.

Current state of legislative regulation of the President of Ukraine legal status concerning existing guarantees of proper realization guaranteeing of his authorities, which component is immunity of head of the state, is analyzed. Current state of legislative regulation of the President of Ukraine immunity is researched and measures of its improvement are offered.

УДК 341.456

О. В. МЕЩЕРЯКОВА,

ад'юнкта

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГЕНЕЗА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ

Важливим напрямком багатогранної діяльності ООН залишаються миротворчі операції. При цьому зміст таких операцій поступово змінюється: замість припинення бойових дій дедалі більше місця в них посідають заходи з підтримання громадської безпеки і правопорядку, охорони прав і свобод громадян на території конфлікту, тобто здійснення власне поліцейських функцій. Зазначені обставини спричиняють зміни у складі миротворчого контингенту та миротворчого персоналу, на які покладено виконання заходів щодо підтримання миру. Відповідно дедалі більшу роль у реалізації поставлених перед миротворцями цілей відіграють представники поліцейських (міліцейських) підрозділів.

Україна як суб'єкт міжнародних миротворчих операцій бере активну участь у підтриманні міжнародного миру та безпеки вже більше 15 років. Вагомий внесок у забезпечення міжнародного миру роблять працівники органів внутрішніх справ України. Більше того, усвідомлюючи відповідальність у справі підтримання міжнародного миру і безпеки, враховуючи зобов'язання України як держави-члена ООН надавати свою допомогу в запобіганні конфліктам та в їх розв'язанні, керівництво МВС України розглядає питання участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародних миротворчих операціях як одне з найважливіших завдань та пріоритетних напрямків діяльності МВС.

Слід зазначити, що в науці міжнародного права окремим аспектам операцій ООН з підтримання миру присвячено значну кількість робіт як зарубіжних, так і українських науковців, зокрема: Д. Джаймо, К. А. Бекашева, В. Ф. Заємського, В. О. Колосова, Е. С. Кривичкової, І. І. Лукашука, В. С. Семенова, В. Н. Федорова та ін. Варто відзначити, що багато уваги зазначеній темі приділяють вітчизняні науковці-адміністративісти, а саме: В. О. Заросило, М. Н. Курко, М. В. Міхєєв, О. О. Теличкін. Разом із тим, деякі аспекти зазначеної в статті проблематики залишаються поза увагою вітчизняних правознавців, що не відповідає актуальності цих питань і міжнародно-правовій практиці.

Метою статті є аналіз становлення та розвитку законодавства України щодо участі органів внутрішніх справ України в міжнародних миротворчих операціях ООН; вироблення конкретних рекомендацій, направлених на вдосконалення деяких положень.

Історія миротворчої діяльності України розпочалася в 1992 р., коли Верховна Рада України прийняла Постанову «Про участь батальйону Збройних Сил України в Миротворчих Силах Організації Об'єднаних Націй у зонах конфліктів на території колишньої Югославії» [1].

Епохальною датою для Міністерства внутрішніх справ України став травень 1994 р., коли перші українські правоохоронці були